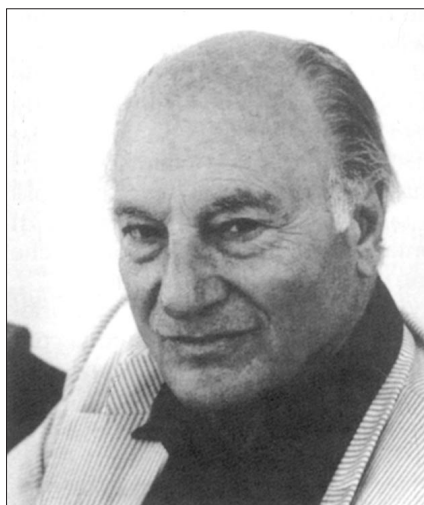

Raffaele La Capria, premio Flaiano 2006

Raffaele La Capria a 2006. évi Flaiano-díj győztese

L'amorosa inchiesta di Raffaele La Capria porta come epigrafe un'ottava dell' Ariosto. anzi deriva proprio come titolo dall'ultimo verso di tale ottava. Poichè un autore della finezza intellettuale di La Capria non può scegliere una epigrafe senza una ragione profonda, consustanziale al progetto cui impronta il suo testo, io credo che la scelta di Ariosto sia un omaggio a una linea della letteratura italiana che privilegia la leggerezza, l'incanto e il disincanto, la chiarezza geometrica dello stile. Italo Calvino parlò di una linea che partiva da Ariosto e attraverso Galileo arrivava a lui stesso, alla sua idea di letteratura e di prosa. Un'altra linea probabilmente potrebbe essere fatta partire da Tasso e attraversare Vico. Saremmo dentro la passione del simbolico, dentro la sensualità della metafora. La Capria, napoletano, non risente né di Tasso, né di Vico. Ariosto lo affascina invece per la sua capacità di inventiva ondata, trasparente, lieve, quella che non piaceva al Didimo Chierico di Foscolo. Che piacque invece a Calvino. La Capria sceglie in questo libro la strada di una chiarezza esemplare. Affascinante e coinvolgente, ma sempre geometrica, limpida. Una chiarezza che è compositiva e sintattica. E che inscena una lingua elegantissima, colta e naturale, che io sento vicina ancora più che a Calvino a Soldati, un grande maestro non riconosciuto abbastanza della prosa novecentesca.

Il libro consta in un trittico con molti rimandi e richiami interni. Il tema è il senso dell'amore. Il tema capitale della letteratura occidentale, che vive l'amore nell'angoscia di un'eresia, di un peccato, di un atto mancato. La Capria, o la voce che parla a suo nome nel libro, scrive tre lettere d'amore e sull'amore a tre interlocutori diversi.

Raffaele La Capria a művében felvázolt szerelmes körképhez Ariosto egyik nyolcsorosát használja mottóként, sőt e nyolcsoros utolsó szakaszát címként adaptálja. Egy olyan intellektuálisan kifinomult szerző, mint La Capria szerintem nem választhat mottót anélkül, hogy választásában ne sejtünk az általa letett szöveg lényegét érintő mélyebb okokat. Hogy a szerzőnek éppen Ariostóra esett a választása azt hiszem, nem értékelhető másként, mint tisztelegsként az olasz irodalom azon vonulata előtt, mely a könnyedséget, a varázslatot, egyszer s mind a varázslatból való kiábrándulást, a stílus geometriai pontosságát helyezi előtérbe. Italo Calvino beszélt arról az irodalmi vonulatról, mely Ariostótól indulva Galileón keresztül érkezett el az ő irodalomról, prózáról alkotott felfogásáig. Egy másik vonulat is feltételezhető esetleg Tassótól mondjuk Vicón keresztül. Ezzel már meg is érkezünk a szenvedéllyel teli szimbolizmus birodalmába, a metaforák érzékiségébe. A nápolyi La Capria írásaiban mindazonáltal nem lehet felfedezni se Tassót, se Vicót. Ezzel szemben Ariostót az elragadtatásig csodálta hömpölygő találékonyágáért, azért az átlátható, könnyed stílusáért, mely annyira nem tetszett Foscolónak, Didimo Chiericónak. Tetszett viszont Italo Calvinónak. La Capria ebben a művében a példamutató átláthatóság és közérthetőség útját választotta. Varázslatos, magával ragadó, de mindig átlátható és mértani pontossággal megírt szöveg az övé. A szöveg átláthatósága olyan, melyre ugyanakkor összetettség és a szigorú mondat szerkesztés jellemző. Mindebből egy hallatlanul elegáns, művelt, ugyanakkor természetes nyelvezet kerekedik, melyet én közelebb érzek Soldatihoz, mint Calvinóhoz, bár előbbi a próza huszadik századi egyik nagy mestereként nem élvezte soha azt az elismerést, amit megérdemelt volna.

A kötet hármasság tagolású sok belső visszatekintéssel, visszautalással. A téma nem más, mint a szerelem érzete. A nyugati irodalom egyik fő témája a szerelem, hisz ezekben a társadalmakban többnyi-

Il primo interlocutore è una donna amata nel periodo della nostra vita in cui amare è più terribilmente difficile e feroce: l'adolescenza. Ci viene presentata una figura femminile, Elène, in cui si vanno a sommare tutte le irrequietudini e i tormenti del ragazzo che l'autore era allora, nella Napoli in cui gli appartenenti alle sue classi alte erano ancora modelli di eleganza e cosmopolitismo. È delizioso il quadro d'ambiente che La Capria ci offre, le feste, i balli, la vita che sboccia e preme nei corpi degli adolescenti. Viene persino descritta la magia di un primo bacio, ma senza perdere nulla di quella sobrietà e limpidezza che sembrano la cifra decisiva di un libro coraggioso, chiaro, aperto come questo. E viene descritto un abbandono come solo la prima giovinezza può vivere, inatteso, senza un perchè: o per colpa, se proprio vogliamo, di quel dannato *cha cha cha* che non tutti riuscimmo a imparare a ballare bene. Ma che gioia ritrovare tutto in queste pagine.

Il secondo interlocutore è ancora una donna: è la prima figlia dell'autore, di cui viene rievocata la nascita, l'infanzia, senza tacere le difficoltà di un rapporto, le sue tensioni, le sue inadempienze. L'autore sembra preferire sentirsi figlio, piuttosto che padre. Un certo dandismo, ineliminabile in La Capria, stenta davvero a prendere la severa forma, il severo status paterno. Ecco che il dandy ci compare alla Mostra del cinema di Venezia, mentre riflette su se stesso alle note di una struggente canzone di Becaud. Il rapporto con la figlia diventa metaletterario. E con un colpo di letteratura formidabile, La Capria inserisce nella lettera di oggi pagine di *Amore e psiche*, un suo romanzo lontano sull'essenza dell'esperienza amorosa, che ricordo di aver letto con grandissimo interesse come un romanzo unico nel panorama spesso così conformista del romanzo italiano.

Il terzo interlocutore è il padre. L'autore ormai ottantatreenne si rivolge al padre che non c'è più con commovente franchezza, come se fosse lì ad ascoltarlo, a regolare i conti della loro vita una volta per tutte. È una figura affascinante questo padre così elegantemente incurante del denaro da rovinarsi, così prepotentemente vitale, così sconfitto, così debole alla fine. E per colmo di paradosso, l'autore che non riesce a sviluppare il senso paterno verso la figlia, sviluppa un protettivo senso paterno verso il proprio stesso padre. Sono pagine di una bellezza toccante, di una sincerità disarmata, La Capria vuole capire che cosa lega un figlio a un padre, quale amore contorto e difficile si sviluppa tra loro. E lo fa con una intensità che non cede mai all'enfasi, mai alla oscurità. Le immagini del padre vecchio e malato che l'autore accompagna dal medico sono terse e limpide, illacimate, e per questo indimenticabili.

Il libro chiude la sua inchiesta sui vari modi con cui l'amore attecchisce nel cuore umano con semplici parole di scuse e di commiato. E con un accenno appena al grande mistero della vita, e del mondo al di là della vita, dove, se vuoi inviare lettere, non ci sono francobolli e neppure computer per farlo. Solo la letteratura. Alla fine questo libro sull'amore, sulla sua verità e impossibilità, è un sobrio atto d'amore per la letteratura. Anche per questo ci è particolarmente caro.

Giuseppe Conte

The prestigious Flaiano prize for narrative literature was awarded this year to L'amorosa inchiesta (The love inquiry) by Raffaele La Capria. The book is composed of three love letters to three different people. The first is to Elena, his childhood sweetheart, whose memory is interwoven with the restlessness and torment of the author as a boy. In the second, also addressed to a woman, the author recalls the birth and childhood of his first daughter without hiding the difficulties of their relationship. And finally, the 83-year-old La Capria moves us with his frankness in a letter to his dead father

re az eretnokségtől való félelemhez hasonló szorongással, bűnként, vagy egy elmulasztott cselekedetként élük meg az emberek. La Capria, vagy az, aki az ő nevében, az ő hangján szólal meg a könyvben, három szerelmes és a szerelemről szóló levelet ír három különböző partnernek.

Az első címzett egy, az életünk egy szakaszában szeretett nő, abban a szakaszban, a serdülőkorban, amikor szeretni szörnyen nehéz és kegyetlen dolog. Egy olyan női alakot ábrázol a szerző, Elène-t, akire ennek az akkoriban Nápolyban élő fiúnak, a szerzőnek minden nyughatatlansága, gyötrelme rávetül. Ekkor Nápolyban a felsőbb társadalmi osztályok, melybe ő is tartozott a kozmopolitizmus és az elegancia mintaképei voltak. Elragadó az a környezet leírás, melyben Capria részleteti az olvasót, az ünnepek, a bállok ábrázolása, a serdülőkkben, kamaszokban éppen nyiladozó és kitörni készülő életöröm megjelenítése. Leírja például az első csók varázslatát, de anélkül, hogy bármit is veszítene stílusa józanságából és kiszámíthatóságából. Úgy tűnik, döntően ezek a stílusjegyek képezik egy olyan bátor, világos, nyílt könyv lényegi karakterét, mint amilyen ez a kötet. Olvashatjuk egy szakítás történetét is, melyet csak egy kamasz képes így átélni, mert számára váratlanul jön, nem érti miért, talán az ő bűne, vagy az istenverte csa-csa-csa tethető róla, a tánc lépés, amit képtelenek vagyunk mindannyian jól megtanulni. Micsoda öröm újra átélni az érzéseket e könyv lapjain.

A második levél címzettje is egy nő: a szerző elsőszülött lánya. Feleleveníti a szerző születésének idejét, a gyermekkorát anélkül, hogy elhallgatná kapcsolatuk nehézségeit, a lány feszültséggel, engedetlenséggel jellemezhető korszakait. Úgy tűnik, az apa inkább szeretné gyermeknek érezni magát, mint szülőnek. Talán a La Capriában vélhetőleg soha meg nem szűnő dendiség az oka annak, hogy hiányzik belőle a kellő szigor, hogy nem képes az elvárt apa szerepet betölteni. Ez a dandy egyszer csak föltűnik a Velencei Filmfesztiválon és Becaud egy gyötrelmes dalát hallgatva elmélkedik önmagáról. A lányával való kapcsolata irodalomtúlíva nemesül. És ez egy csodálatos irodalmi találat eredményeként következik be. La Capria a mai levél szövegébe egy régebbi regényéből, az *Ámor és Psziché*-ből illeszt be részleteket. Ez a regénye a megtapasztalt szerelmi élmények lényegével foglalkozik és, úgy emlékszem, annak idején hatalmas érdeklődéssel olvastam, mint olyan művet, amely teljesen egyedi volt az olasz regényirodalom akkoriban gyakorta nem is kevésbé conformista horizontján.

A levelek harmadik megszólítottja az apa. A szerző, közel a nyolcvanharmadik évéhez a természetesen már nem élő apjához fordul megható magától értetődőséggel, mintha ott ülne és hallgatná őt, mintha ez lenne az alkalom, hogy rendbe tegyék életük közös dolgait egyszer és mindenkorra. Elragadó figura ez az apa, aki olyan elegáns nemtörődomséggel képes elvesztve a pénzét tönkremenni, aki olyan szentelenül életvidám, de aki a végére annyira vesztes és gyenge emberré válik. És az egész történet tetőpontja az ellentmondás, hogy szerzőnk, aki lányával szemben nem képes feléleszteni magában az apai érzést, spontán módon mutatja ki az apai gyöngédséget a saját édesapja iránt. A lelkünk mélyéig hatoló szépség, lefegyverző őszinteség árad ezekből a sorokból. La Capria azt szeretné megérteni mi az, ami egy gyermeket az apjához köti, mennyire torz és nehéz az a szerelem-szeretet, amely közöttük kifejlődik. Olyan elszántsággal keresi a magyarázatot, egy pillanatra sem engedve a lendületből, egy pillanatig sem megszatolva. Az öreg és beteg édesapa alakja, a jelenet, amikor a szerző az orvostól kíséri haza, a könnyekig meghatóan tiszta, éppen ezért felejthetetlen.

A könyv egyszerű bocsánatkérő szavakkal és búcsúval zárja értekezését arról, hogy miként is rögzülnek az emberi szívben és lélekben szerelem-szeretet különböző formái. Éppen csak apró utalást tesz az élet nagy misztériumára, az életen túli világra, ahová, ha éppen levelet akarnál küldeni, nem találsz bélyeget, de még számítóépet sem a megírásához. Erre csak az irodalom alkalmas, mely ezért is olyan kedves nekünk.

Giuseppe Conte